

ר י כ ו ז נ ת ו נ י י ם כ ס י ס י

1 מיקומו של המעוז על ציר טסה - אסמאעיליה וממול לעיר אסמאעיליה המעוז שלט על מבואותיו הצפוניים של קטע תעלת סואץ הנכנס לאגם תמסח ושילוב שליטתו על ציר אסמאעיליה - טסה, קרבתו לעיר אסמאעיליה ושליטתו על אגם תמסח- הגדילו את חשיבותו

2 מקומו במערכת ההגנה ה-צה"לית על קדמת סיני המערבית המעוז פורקן היה חלק ממערך של כ-30 מעוזים (חלקט - 13, מווללים - כלומר מאויישים בכוחות קטנים וכשעות היום כלכד וחלקט - 17 מאויישים במשך כל שעות היממה) שנועדו להוות עמדות שליטה ותצפית לאורך התעלה אל מול פני החזית המצרית כשאר המעוזים היה מעוז זה חלק ממערכת ההגנה על קדמת סיני והיווה את קו ההגנה הראשון של כוחותינו קו ההגנה השני כלל מערכת של תעוזים, בטווח שנע בין 8-10 ק"מ מהתעלה, ובהם רוכזו יחידות ארטילריות ועבודות השריון הניידות של כוחות צה"ל במרחב. מערך ההגנה השלישי כלל את ריכוזי הכוחות העוצבתיים והיחידתיים לאורך כביש הרוחב המחבר מהצפון (איזור כלוזה) דרך טסה, פתחיהם המערביים של המתלה והגידי ונגמר באיזור רס-סודר

מעבר לקו זה היו מחנות צה"ל כרפידים, ביר תמדה ורומבל שכתוכם רוכזו עתודותיו לקדמת סיני ומערכותיו הלוגיסטיות הבסיסיות למותר לציין כי מערך זה התכנס בעיקרו על יחידותיו הסדירות של צה"ל

תוכנן כי בעיתות חירום יוזזו הכוחות העורפיים קדימה כאשר -

- א. כוחות העתודה הקדומניים שחנו בתעוזים ינוצו לעמדות קדמיות בקרבת המעוזים שעל קו התעלה או כתוכם
- ב. כוחות העתודה מכביש הרוחב יקודמו לעבר קו התעוזים ויהוו עתודות גזרתיות קדומניות
- ג. כוחות העתודה בכסיסים ביר תמדה ורפידים יקודמו לעבר כביש הרוחב ויהוו עתודה חזיתית
- ד. כל הכוחות שנערכו במרחב ההגנה ה-נ"ל יכלמו את המצרים עד שתגענה עוצבות המילואים ולחילתם תאפשר גיוסן, ארגונן והטלתן לקרב ולמשימותיהן על פי התכנונים שהיו קיימים עד אז

פדינת ירא
ארש
צנור לנתונות

3 תיאור המעוז וסביבתו (ראה ציור א')

המעוז "פורקן" כלל שני מוצבים שקיימו ביניהם קשר עין וסיוע הדדי באש. המעוז שלט על קטע מהגדה המערבית של תעלת סואץ בגזרה, ולהשלמת שליטתו של המעוז על מבואותיה הצפוניים של התעלה וכניסתה לאגם תמסח צפו לוחמי המעוז גם מעמדת תצפית בוספת מדרום למעוז "נוח" שני מוצבי המעוז היו מוצבים היטב וכללו מערכת תעלות קשר, עמדות רובאיות, עמדות נשק מסייע (מרגמות, נ"מ, מקלעים) וכן מערכת

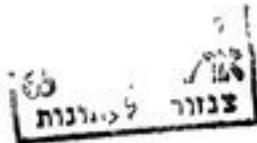
בונקרים מקורים היטב ועמירים בפני הפגזות ארטילריות, ששימשו כעמדת פיקוד ושליטה, מרפאה, מגורים, איגואות ותחמושת מכין שני המוצבים הוחזק בקביעות ובמשך כל שעות היממה המוצב הצפוני ("פורקן א'") בעוד שהמעוז הדרומי ("פורקן ב'") הוחזק ע"י צוות מצומצם ובשעות היום בלבד. תצפית נוספת תוחזקה, כאמור, ב"נוח" בין שני מוצבי המעוז "פורקן" הוקמה סוללת חול גבוהה ובה הוחקנו עמדות לחימה לטנקים (נהגו לקרוא לעמדה זו "רמפה") ואליה אמורים היו הטנקים שהיו במעוזים להגיע בעיתות חירום ולקראת שלכה הראשון של כל מלחמה אפשרית.

במשך השנים שקדמו למלחמת יום הכיפורים דיילל צה"ל את מערכיו לאורך התעלה, תוך נטישת כמה מהמעוזים וסגירתם, וריכוז את שורות הלוחמים במעוזים המאויישים ובר זה הכיא, ברוב המקרים - ובמיוחד בגזרה המרכזית בה היה גם המעוז "פורקן", למצב בו המעוזים המאויישים שכנו בריחוק רב זה מזה שכנו של המעוז "פורקן" מצפון היה המעוז "חזיון" בטרחה של כ-7 ק"מ ממנו, ואילו "שכנו" הדרומי של המעוז "פורקן" היה המעוז "מצמד", ששכן על מבוואתיה הצפונית של חעלת סואץ במקום בו היא נכנסה לאגם המר הגדול (ובטוח של כ-20 ק"מ מ"פורקן")

"תנאי הקיום" של המעוז ושגרת פעילותו המעוז נבנה כיחידה תמסוגלת לעמוד ברשות עצמה פרק זמן מסויים בתנאי קרב ולכן הוא אורגן כמעוז מחלקתי (מוגבר) עם מנות תחמושת ומזון בכמות מספקת, עם אמצעי חאורה עצמילים (גנרטור) וועם אמצעי ניוד מספיקים על מנת שיאפשרו לו לקיים שגרת פעילות כן צוייד המעוז בנשק בכמויות ובאיכויות מעל למצווע בשאר יחידות השדה החקניות (למעוז "פורקן" היו, לשם דוגמא 8 מקלעים, מרגזה 81 מ"מ, מרגמה 52 מ"מ, בזקות, תחמושת בכמות רבה - כולל רימונים ואמצעי קשל טלפוניים ואלחוטניים כן כלל המעז נשק נ"מ, בין אם בצורת הפעלת אחד המקלעים כמקלע נ"מ ובין אם ע"י הצבת תותח נ"מ כחחומי המעוז) גם אופן בניית המעוז בא לאפשר ללוחמיו קיום שגרת חיים כמשך תקופת זמן ארוכה, יחסית ובנוסף לקיומו של חדר אוכל ומטבח החפורים בתוך האדמה, חורי מגורים מסודרים בבונקרים ומקלחות הוא כלל את כל אוחס האלמנטים המאפשרים קיום חיים חקינים במעוז

במסגרת הפעילות השגרתית ביצעו חיילי המעוז -

- א סיורים לאורך התעלה מדרום למעוז ומצפון לו
- ב קיום תצפית מהמעוז וממוצבי החוף שלו
- ג אימונים שונים
- ד אכטחת המעוז
- ה אחזקתו השוטפת

מצבת כח האדם במעוז לפני פרוץ מלחמת יום הכיפורים אייש את קו המעוזים בגזרה המרכזית והצפונית גדוד חי"ר מילואים מחטיבת ירושלים שתיים מפלוגותיו נכנסו למעוזים, פלוגה אחת על סגלה ולוחמיה נפרסה בגזרה המרכזית, שכללה את המעוזים "חזיון"; "פורקן" ו"מצמד" וחולקה לכוחות מחלקתיים מוגברים בכל אחד ממעוזים, אלה גדוד ה-חי"ר מחטיבת ירושלים אייש את קו המעוזים כ-27 ספט' 73

סה"כ פעלו כמעוד 32 חוגרים וקצינים, ~~ממנו~~

א. ~~למספר המצבים והחברים, ימסרו תעודות של כל המצבים המפורטים~~
 ב. ~~שאל דוחות המצבים~~
 ג. ~~למספר המצבים~~
 ד. ~~למספר המצבים~~
 ה. ~~למספר המצבים~~
 ו. ~~למספר המצבים~~
 ז. ~~למספר המצבים~~

ידוע לעמותה
 6
 ידוע לעמותה

ידוע לעמותה
 ידוע לעמותה
 ידוע לעמותה

הצבא המצרי ועוצמתו לאורך כל גזרת התעלה נערכו, מאז מלחמת ששת הימים, מרכות כוחות הצבא המצרי שאורגנו בשתי מסגרות ארמיוניות | הארמיה השנייה שגזרתה השתרעה מפורט סעיד בצפון עד האגם המר הגדול בדרום והארמיה השלישית שגזרתה השתרעה מהאגם המר הגדול בצפון ועד למפרץ סואץ בדרום | 5 מסגרות חי"ר דיביזיוניות ועוד 4 מסגרות משוריניות וממוכנות דיביזיוניות שנועכו במרחב העורפי ממערב לתעלה | 5 דיביזיות ה-חי"ר נפרסו באופן הבא 3 דיביזיות חי"ר ח"פ הארמיה המצרית השנייה ו-3 דיביזיות חי"ר ח"פ הארמיה המצרית השלישית במסגרת כל אחת מהארמיות נכללו בין 200 ל-300 טנקים בינוניים | בנוסף לשריון הרב שנכלל כדיביזיות המשוריניות והממוכנות שפעלו ככוחות קו שני ועתודה ארמיונית | ו-סה"כ פעלו לפני המלחמה ועם פתיחת כ-2000 טנקים מצריים בגזרת התעלה, לכל אלה נוספו יחידות רכות של ארטילריה מסוגים שונים (כ-2000 קנים), סוללות נ"מ | ריחחי נ"מ וטילי נ"מ | רכות וכך עוצמה גדולה ביותר ככל הקשור לנשק נ"ט (לקראת המלחמה רוכזה עוצמת נשק ה-נ"ט - טילים מונחים, מטולים נ"ט R.P.C ותותחי נ"ט מקטרים שונים בידי כוחות דיביזיות ה-חי"ר המצריות על מנת לאפשר לגלי הצליחה הראשונים ההגוננות יעילה בפני עתודות השריון הישראליות שהמצרים העריכו כי יוטלו למערכה בשלביה הראשונים) מול הגזרה המרכזית של התעלה ערוכה היתה אחת מדיביזיות ה חי"ר המצריות, ומש ערב המלחמה חוגגרה זו בחטיבה ממוכנת אמפיבית, שנקראה חטיבת הנחלים, בנוסף על דיביזיה משורינית וכוחות ממוכנים נוספים. הללו חצו, בסופו של דבר, את התעלה בסמוך למעוד "פורק".

6

7

תוכניות הצבא המצרי כפי שבאו לידי ביטוי במלחמה היו משולבות בהכנות מוקדמות עם החזית המזרחית וכללו את העקרונות הבאים -

א. על המלחמה להיפתח בהפתעה המירבית מבחינה אסטרטגית ולנצל את העובדה ש-צה"ל הינו צבא מילואים ושנדרשות כ-48 שעות עד שיוכל להשיב במלוא עוצמתו מלחמה שעה

ב. על המלחמה להיפתח בחזית המזרחית והמערבית חד זמנית על מנת לאלץ את כוחות צה"ל לפצל את מאמציו ולהכריחו להילחם בשתי חזיתות מבלי יכולת לרכז מאמץ התקפי, לפחות בשלבי המערכה הראשונים

הצנאות התוקפים, הן נחזות גורחות והן נחזות המערבית, חייבים להעביר את המערכה אל רטחים וכחיים יה"ל, להמכס בהם, לשבור את עתודותיו ולאחר מכן להמשיך ולושתער לעני ידנית ישראל

ד שני הצנאות חייבים לרטיל אז מלוא עוצמתם למערכה ולנצלה, בין אם להישיגם טריטוריאליים מירכיים ובין אם כמנוף לחידוש התנופה המדינית שתביא את מדינת ישראל לנסיגה מהשטחים שכבשה בשנת 1967 בכך יתקדמו צעד נוסף להמסך מימושה של האפסו טגיו. הערבית הכוללת בהקשר הסכסוך הישראלי-ערבי כלי התקשורת הערביים, ובמי.חד אלה של מצריים, שפכו אור על מטרה אסטרטגית חשובה לא פחות מהמטרות שצוינו לעיל. גרירת מירב האבידות לכוחות צה"ל על מנת להוריד את מורל הקט להחליט את כושר התנגדותו וליצור תסיסה חריפה, שתביא לידי החלפת מנהיגותו ולווייתורים מדיניים מרחיקי לכת שישלימו את קטיף פירותיה של מלחמת יום הכיפורים עד תומה

ה את המערכה ניהלו שני הצנאות הערביים העיקריים - זה של מצרים וזה של סוריה-כשיטות שונות, אם כי מכת הפתיחה של שני הצנאות הייתה דומה, תקיפת חי"ר לרוחב החזית, הצנא הסורי ריכז את מאמציו על מנת לחרור לעומק רמת-הגולן כבר בשלבים הראשונים של המערכה, בעוד שהצנא המצרי תקף לרוחב כל התעלה לנוכח מיעוט הכוחות שהיו ל-צה"ל כמרחב כפו המצרים על צה"ל לחימה בכוחות קטנים ומפוצלים, שנאלצו להילחם במאסות של חי"ר מצוייד ב-נ"ט לרוב וזה גרם לשחיקתם המהירה של כוחותינו לעומת זאת גרמה שיטת ההתקפה-המצרית לכך שההישגים הקרקעיים יהיו מצומצמים וחסרי עומק ומרחב תמרון בשלבי המערכה הראשונים. הייתה לכך השלכה גורלית על מצב מעוזי קו התעלה וכמובן גם על מצב המעוז "פורקן"

8 השתלשלות האירועים בתקופה שקדמה למלחמה וב-6 אוק' 73, כוחות צה"ל שהיו ערוכים בגזרת התעלה נכנסו לכוננות החל מסוף ספטמבר 73. הסיבה העיקרית להעלאת רמת הכוננות בשלב זה הייתה תקופת החגים שעמדה בפתח ולכן אמצעי הכוננות שנבטו היו שגרתיים החל מה-1 לאוקטובר 73 הועלתה רמת הכוננות לנוכח הידיעות כי הצנא המצרי החל בביצוע חרגיל רב שמדים לאורך התעלה. הכוננות הועלתה גם כקו המעוזים, החיילים נצטוו להיות עירניים ודרוכים ולעקוב אחר תנועות הצנא ומצרי לאורך התעלה לאימתו של דבר היווה החרגיל המצרי כיסוי להכנות המצרים למלחמה ובין השאר קודמו במסגרתו (ועל כך דיווחו גם תצפיות המעוז "פורקן") ציוד צלחה, גשרים, עירוני תחמושת, שדרות טנקים וסוללות נ"מ שיסוככו על הגלים הצולחים את התעלה

מדינת ישראל
אשר צנזר לעתונות
65

לקראת ה-4 באוקטובר ירדה במעט רמת הכוננות בגזרת התעלה, אולם החל הועלתה הכוננות מחדש והועמדה על הדרגה הגבוהה ביותר האפשרית ב-5 באוקטובר החל פינוד מאסיבי בים ובאוויר של יועצים סובייטים ממצרים לאחר שיום קודם לכן החל פינוד דומה בסוריה והפיקוד העליון של צה"ל החליט לא להסתכן ולהגביר את הכוננות גם כחזית הדרום, הגם שככל שהיה ירוע עורכים המצרים חרגיל האסור להסתחים ב-7 לאוקטובר 73

המעוז "פורקן" דיווח על הגנתו ומעיליות המצרית מול גזרתו ב-5 ו-6 לחודש, ונבוקר ה-6 לחודש ריגבית בעייליות המצרית נעבות המערבי של התעלה. נואתה הכשרת מטטחי וצליתה עמדית א' 10 נ"י נסגסביכות ורמצרים נראו נטטח לבושי חגורים, כובעי פלדה ונשט תצפית ז"י - 1000 ז"י דיווחו על הופעת חיילי קומנדו על שפת התעלה

נמכיכות השעה 06:30 אוק' / יזקביר כמעוז הוואה ממפקד הגזרה להיכוון לספיגת אש ארט' מצרית ומייד לאחר מ"ן רודיעו למעוז, מספקרת גדוד הטנקים הגזרתית, כי על כל הכוחות להיות מוכנים למלחמה עד השעה 17:00. במסגרת זו קיבל מפקד המעוז הוראה לאסוף את התצביכות מ"פורקן ג"י" ומ"נוח"

ב-06:30 אוק' / נתקבלה כמעוז הוואה להיכוון למלחמה ולהרעשה ארטילרית מיידית ("כוננות ספיגה") ונמסגרת זו נצטוו כל הילוחמים לחפוס מחסה כבונקרים של המעוז כשהם חגורים ומצוידים בנטטם ח'קם הפטן חפס את מקומו בעמדות הנשק השונות של המעוז על פי התרגולה הקבועה ועד לשעה 13:45-13:50 הספיקו אנשי התצפיות מ"פורקן ב"י" ומ"נוח" להגיע ולהשתלב בתפקידים המיועדים להם

כסמוך לשעה 14:00 דיווחה תצפית רגזר שרססוך למעוז, על תנועת מטוסי אויב החוצים את התעלה מזרחה ומייד לאחר מכן פתחו המצרים לכל אורך התעלה בהרעשה ארטילרית כבדה, שכוננה בעיקר אל המעוזים ומטרחה שיחוק המעוזים וחיפוי על גלי הצליחה הראשונים שיצאו לדרכם מגדתה המערבית של התעלה לגדתה המזרחית אנשי המעוז דיווחו כי ההרעשה הכבדה שנחתה עליהם מקורה במרגמות 160 מ"מ וכי במסגרת זו הורעש גם המעוז "פורקן ב"י" והרמפות וכן תצפית "נוח" גלי הצליחה המצרית הראשונים החלו בתצפית התעלה על גבי סירות גומי מייד עם יציאת פגזי הארטילרית הראשונים מקניהם. גל הצולחים הראשון כלל אנשי קומנדו מצוידים בכלי נ"ט רבים ובהתקרו אל סביכות המעוז הרחיקו המצרים את אש הארטילרית מאיזור המעוז והעתיקוה מזרחה, הן מתוך כוונה שלא לסכן את הצולחים והן במטרה למנוע כל אפשרות של חיגבור הגזרה ע"י כוחות המעוזים במקביל העלו המצרים לעמדות-אש טנקים שפתחו כירי ככינון ישיר לעבר עמדות המעוז במטרה לפגוע ולהשמיר את הילוחמים שאיישו אותן לאט זו גלווחה אש מקלעים, מרגמות קלות ורינונויות ואש צלפים

משהתחקה אש לארטילרית הכבדה מהמעוז וסביכותיו מזרחה, יצאו לוחמי המעוז ממחסותיהם ואיישו את עמדות הנשק השונות [היה זה כסביכות השעה 14:15]. מפקד המעוז, רס"נ מאיר ~~מאיר~~ שהיה גם מפקד הפלוגה שאיישה את מעוזי הגזרה המרכזית) שהה בעמדת התצפית של המעוז ואיחר צליחות מדרום ומצפון למעוז הצולחים חפסו עמדות בטווח 500-600 מטר מהמעוז ומתחו חייד כאש עזה לעברו, ותוך כדי היערכות כוחות המעוז בעמדותיהם העביר מפקד המעוז בקשה לסיוע ארטילרי המצרים החלו, לאחר מכת האש הראשונה, להתקדם לאיטם לעבר המעוז ובמקביל החלו המצרים בהכנות לצליחת גל נוסף, כשהם מכסים בעשן את כל מרחב התעלה בצירם ממול למעוז.

נראה כי המצרים עצרו את התקומות מידים למעוז אולם הגניו את מאמצייהם לנוע לעבר המעוז מצפון ועקב כן ריכוז אנשי המעוז את אישם לעבר איזור זה כשהם מפעילים מקלעים ויורים פגזי מרגמה יגור ומציד ומערכים ומערכים אותם שלב זה נמשך עד לסביבות השעה 1600 בסמוך לשעה זו רועלו המצרים כ-50 חיילים שהחלו להסתער לעבר המעוז מצפונה הללו הגיעו עד לגדרות המעוז שם עוכבה הפתירות והם רוחקו לקרקע. מצב זה הביא לחילופי אש סטאטיים בין המעוז לבין המצרים ובסביבות השעה 1630 נאלצו המצרים לסגת לאחור תוך ספיגת אכידות ניכרות נראה כי פעילות המצרים נעשתה על מנח לסוג את אש המעוז ולרתקו ולאפשר בכך הקמת גשר למעבר טנקים ושריון אחר לתוך סיני הגשר רוכס כ 2 ק"מ מצפון למעוז (נראה כי הקמתו החלה בסביבות השעה 1700 ובמריבות אותה שעה אף תקפו מטוסינו את איזור הצליחה והגשר.)

מדינת ישראל
אויזר מס' 65
5 יחנות

התקפה מצרית שנייה שכוונה למעוז הציבה את אולס נהרסה באש מרגמות ומקלעים, ומטראו המצרים כי לא יוכלו בשלב זה לכבוש את המעוז בסערה הפעילו אש ארטילרית מאסיבית שנמשכה עד חשיכה. (על פי דיווחי המעוז נפלו בפרק זמן זה כ-1000 פגזים בחצר המעוז ובסביבותיה הקרובה) משנספסה האש הארטילרית בסביבות השעה 1900, הוחקף המעוז ע"י מטוסי חיל-האוויר המצריים מפקד המעוז צפה על סביבותיו ואיתר צליחה מצרית מצפון לו וכתוצאה מכך הופעלו מטוסינו כנגד שיירות המצרים שנערכו לחצייה ב-גדמ"ע לקראת השעה 2030 פסקה אש ההטרדה המצרית ושקט נשחרר במעוז. בחסות ההרעשה הארטילרית הספיקו המצרים לכנות 4 גשרים מצפון למעוז והללו איפשרו מעבר של כוחות רבים לשטחנו. המעוז דיווח כי כל השטח מצפון לו מלא חיילים מצריים והללו נמצאו בתנועה מזרחה ולקראת חצות כבר עברו טנקים מצריים לשטחנו על הגשרים עד הבוקר לא נעשה נסיון מצרית נוסף להסתער על המעוז אולם פעילות ריכוז כוחותיו ב-גדמ"ז היתה רכה. במשך כל הלילה נשמעו מטוסינו החוצים את התעלה מערבה ופני השמיים הוארו והחמלאו בעשן מירי ה-ג"ט שהופנה לעברם חשש לוחמי המעוז היה מנסיון מצרית לקדם את הפתירות לעבר המעוז עם שחר, וברשת הקשר נשמעו כל הלילה נסיונות עתודות השריון לחבור לקו התעלה אך ללא הצלחה טנקינו שאצו לעבר התעלה מינוד. כתחילת המערכה נחלקו במארכי נ"ט שהמחינו להם בצד המזרחי ובירי טילי נ"ט שנורה לעברם מהגדה המזרחית ועד לשעות אחר-הצהריים המאוחרות נפגעו מרכייתם הגבורת נוספת שנשלחה מאיזור המחנות העורפיים תפסה עמדה ממזרח ל"פורקן" ומצפון לו ולא ניסחה לחבור למעוז מגמת מפקד הגזרה שהפעיל את כוחות השריון היתה עתה לאתר את מאמצי האוייב ורק לאחר מכן לנסות להסתער לעברם ולהשמידם בסביבות השעה 1700 הגיע לגזרה גודר טנקים מוקטן וזה נטל את האחריות על גזרת המעוז ובסביבותיו ובשלב זה הוא קיבץ אליו את שרידי הטנקים שעוד היו כשירים בשטח עבר עוד זמן מה עד שפסק הכוח קיבץ את כוחותיו, איתר את השטח והאוייב והתארגן לכיצוע מתקפת הנגד המתוכננת בשעה 1730 החלו טנקי הכוח לנוע לעבר המעוז "נודל" ומטם לנוע לעבר התעלה ואיזור הצליחה שמצפון ל"פורקן" בהגיע הכוח לאיזור "נודל" כבר נערכו במקום כוחות מצריים רבים התפתח קרב אש קצר ואכזרי שכסופו [לקראת השעה 1830] נפגעו מרכיית הטנקים שלנו, ואותם טנקים מעטים שנשארו בשטח ניסו לחדש התקדמותם לעבר איזור הצליחה, אולם משהוברר כי המצרים ערוכים היטב בשטח וכי אישם חסכן, ללא צורך את הטנקים שעוד נותרו, נסוגו הטנקים בכביכות השעה 1900 לאחור ונערכו לחניון לילה מאובטח הרחק מקו הפעילות המצרית ומזרחה לו. על המעוז עבר לילה שקט יחסית להוציא את הטרדה ארטילרית שהובחתה עליו

עם אור ראשון, בסכיבות השעה 0600, חיישו המצרים את ההרעה הארטילרית על המעוז, היתה זו הרעה כבדה ואם ההרעות הקוזמות גרמו להרס הרי שההרס והחורבן שנוצרו במעוז כתוצאה מהפגזות אלה גדל לאין שיעור, תעלות הקשר נפגעו ונהרסו ובחלקן נסתמו, עמדת התצפית נפגעה, פתחי הגזוקרים נסתמו כחול, שכבות המגן על הבונקרים החלו להתפורר כל הוצרו נתמלאה ומנחשים עמוקים. כשהאיר היום אחרו כ-4 ק"מ מצפון למעוז ריכוזים של כ-40-50 טנקים מצריים ועוד ריכוזים גדולים של רכב אחר וההרגשה היתה שהמעוז מכותר מכל עבריו לוחמי המעוז ירו לעבר ריכוזי המצרים שבסמוך למעוז דיווחי המעוז הביאו להגשת סיוע אווירי שעט על ריכוזי האוייב בקרבתו יחד עם זאת המשיכו המצרים להזרים תגבורות לגדה המזרחית ועסקו עד הצהריים בהשתלטות על גדתה המזרחית של התעלה, תוך מיקוש המרחב שממזרח לה וחנועה כוחות לאורך ציר התעלה מדרום ומצפון למעוז. פרט לנסיון מצרי אחר, בסכיבות השעה 1100, להסתער אל המעוז והטרדו מפעם לפעם באש, לא עשו המצרים נסיון רציני לכבוש את המעוז עם ערב פתחו המצרים בהרעה כבדה נוספת וגרמו להרס אחר הבונקרים ועמדות נוספות במעוז. כך נותק קו השלפון של המעוז עם הכוחות והמפקדה שממזרח לו וזמן קצר לאחר מכן נפגעה גם אנטנת משכיר הקשר האלחוטי והגנרטור שסיפק את האנרגיה הדרושה להפעלתו נפגע קלות.

בהפגזה זו היו למעוז הנסגעים הראשונים ובטל ההרס הרב שנגרם למעוז כמעט ולא נתאפשרה חנועה הלוחמים בתוכו מרכיחת הוכרחו לתפוס טחסה כבונקר הפיקוד - לאחר הפגזה זו המשיכו המצרים באש הטובה נסיונות נוספים לחבור אל המעוז מבחוץ עלו כחורו, ולקראת שעות אחה"צ המאוחרות הובן כפיקוד העוצבה הממונה על הגדרה כי הצליחה המצרית הינה מאסיבית וכי מרכיבת המעוזים שכותרים כמעט ללא אפשרות חילוץ הוחל בהכנון פיננסי הלוחמים בין אם ע"י כוחות שיפעלו מבחוץ ובין אם ע"י חיפוי והמרצת לוחמי המעוזים להיחלץ מזרחה רגלית

כהגיע עתודות המילואים למרחב קיבלה אוגדת שרון את הגזרה המרכזית של התעלה ואת כל הכוחות שעוד היו בה, כולל המעוזים, ובשעה 071600 אף התקשר האלוף שרון למעוזים ועודדם ההחלטה שנתגבשה באוגדה היתה לחלץ את הלוחמים מתמעוזים בשיחתו עם המעוז "פורקן" מסר שרון למפקד המעוז כי בדעתו לפעול כדי לפנות את המעוזים וכי על אנשי המעוז להיות מוכנים בלילה לפינוי.

מ"ד
אישור נו"ט: 65
צנור לצחונות

פעילות המעוז ונסיונות החזרה אליו כ"א אוקי 75

בליל 7-8 אוקי 75, משגורו, בפקוד הונגיה התקפה הנגד שנועדה להתבצע עם בוקר, הוטל על אוגדתו של אלוף אברהם ארן לחקוף נגד מצפון לדרום וזו השילה על אחת מחטיבותיה לנוע על "ציר הרוחב", להגיע לציר טסה - אסמאעיליה לנוע עליו מערבה ולנסות לחבור למעוז "פורקן" או למעוז "מצמד" כוחות החטיבה הגיעו עד כ-1 ק"מ מ"פורקן" אולם אש האויב העזה אילצו את כוחותיה לנוע לאחור ולייצב קו על ציר התעוזים היה זה כשעות הבוקר המאוחרות התקפת הנגד הפיקודית באותו יום לא עלתה יפה אכוותינו ככלים ובאנשים היו גדולות ונראה כי היא הספיעה על בחיטות החלטת כוחותינו לחרור למעוזים על מנת לחלצם - כשעות אחר"צ נעשה נסיון נוסף לנוע לחילוץ המעוז אך הוא הופסק כבר בראשיתו

כל אותו יום הלך מצבו של המעוז "פורקן" והחמיר האש המצריה נורתה אליו מכל עבריו, כולל מה-גרע"ז, ומתקניו נהרסו בזה אחר זה יחד עם זאת לא נערך שום נסיון מצרי לחקוף את המעוז ולכבוש בסביבות השעה 1500 שמע מפקד המעוז בקשר כי המצרים מסתערים לעבר המעוז "מצמד" וכי המעוז "חזיון" במצב נואש והסיק מכך כי משיטלמו המצרים את כיבוש שני המעוזים ה-נ"ל יתפנו להסתער לעבר "פורקן"

בטעה 1800 נדח קולו של המעוז "חזיון" ומפקד "פורקן" ניסה להתקשר למפקד הכוחות שבגזרה ולבקש אישור להתמכות, ומשלא קיבלו אישור חד וברור החליט לנטוש את המעוז ולפנותו כל עוד ניתן רדבר הוא החליט לצאת מהמעוז בנתיב בו לא אותרו כוחות אויב גדולים, מעט מדרום למעוז, לחצות במקביל לציר טסה - אסמאעיליה מזרחה ולהחבור לקו כוחותינו, בשעה 2000 לערך הגיע סוף סוף האישור לפינוי המעוז בזה אחר זה דיבר מאירקה עם מפקד האוגרה, אלוף שרון, עם ק ה-אג"מ שלו ועם מפקד הגזרה ופרס כפניהם את תוכניתו לחמוק מהמעוז שעיקרה תנועה מדרום לכביש טסה - אסמאעיליה בחשיכה והגעה מהירה ככל האפשר לקו כוחותינו, סוכם כי היציאה תבוצע כשעות הלילה המאוחרות על מנת לנצל את חוסר העירנות המצרית עד לסביבות השעה 0900.2000 בבוקר הכינו לוחמי המעוז את עצמם לפינוי, שה"כ פנו במעוז 33 חיילים וקצינים ובשעות הערב הגיע למעוז איט צוות טנק שסדר לאחר שטנקו על צוותו נפגעו

בשעה ה-נ"ל יצאו כל אנשי המעוז מצויירים וחמושים בסדר תנועה מסוכם טראש מהמעוז ונעו כמטגמתם הכוללת - מזרחה ההליכה הייתה איטית וזהירה ובמהלכה אף אבד הקשר עם חלק מהכוח אלא שהוא חודש לאחר מכן משהחלו דמרומי הבוקר הגבירו הנחלצים את קצב הליכתם הוך שהם מתחמקים ממוצבי אויב טובים ברקט, לקראת השעה 090600 הגיעו למרחק של כ-9 ק"מ ממזרח למעוז וכטעה לאחר מכן הגיעו למרגלות מוצב שידוע היה להם כי הוא תפוס ע"י כוחותינו, אבל התברר כי הוא תפוס ע"י המצרים, מפקד המעוז יצר קשר עם כוחותינו, מסר על מיקומו והובטח לו כי יישלח כוח כולל טנקים לקראתו, בהאיר היום הכחינו, אמנם אנשי המעוז בתנועת כלים ממזרח למערב אבל זו לא הגיעה עד אליהם בסביבות השעה 1030 נראו 2 טנקים נעים לעברם. הטנקים זיהו אותם, אוחתו להם לקרב אליהם ולעלות על אחד הטנקים, כל אנשי המעוז עלו על אחד הטנקים שנעו עד לקו כוחותינו ומשם פונו כ-זחל"מ לטסה

מדינת
ארץ ישראל
מס' 65
צנזור לעיתונות

המעוז "פורקו" היה אחד מ'וזים הנורדים שלחם נגד הצליחה המצרית ופונה כטרם
 יהיה הדבר מאוחר לחימת המעוז כלחימת שאר מעוזי התעלה הצטיינה בהחלטיות
 ובתושייה רבה לוחמי המעוז אילשו את עמדתיו עד שנפגעו מתקני המעוז ותעלות
 הקשר שלו והדפו בהצלחה את בסיונות המצרים להשתלט על המעוז.

12

סיפור כוחותינו שיצאו לחלץ את המעוז בשלבי הלחימה האחרונים שלו וסיפור יחידו
 הטנקים שנעו עם הפתיחה באש לעבר המעוז הלינו מסכת מפוארת של דבליקות במשימה,
 העזה והקרבה מעיקרו של דבר מהווה לחימת הכוחות שפעלו לסייע למעוז "פורקו"
 | ולשאר מעוזי קו התעלה | מופת לרוח הלחימה של צה"ל ולנכונות הלוחמים לסייע
 לאחיהם בצרה גם מקרב הכוח שנע לסייע למעוז בתחילת הלחימה וגם מקרב הכוח
 שנע לחלצו נפגעו לוחמים וכלים רבים, ללמדנו, שאי הפקדת לוחמים בקרב הינה
 אחת מאבני היסוד החשובות הגלומות כמוסר הלחימה של לוחמינו

מדיו
 א"ת
 65
 צנזור לעתונות

המעוז "פורקן" במלחמת יום הכיפורים

ריכוז נתונים בסיסי

1. מיקומו של המעוז על ציר ססה - אימפאקטיליה וממול לעיר אמפאקטיליה. המעוז שלט על מבואותיו הצפוניים של קטע תעלה סואץ הנכנס לאגם המסח ושילוב שליטתו על ציר אמפאקטיליה ססה, קרבתו לעיר אמפאקטיליה ושליטתו על אגם המסח הגדילו את חשיבותו

2. מקומו במערכת ההגנה ה-צה"לית על קדמת סיני המערבית. המעוז פורקן היה חלק ממערך של כ-30 מעוזים (חלקם - 13, מדוללים - ללומר מאויישים בכוחות קטנים ובשעות היום בלבד וחלקם - 17, מאויישים במשך כל שעות היממה), שנועדו להוות עמדות שליטה ותצפית לאורך התעלה אל מול פני החזית המצרית. כשאר המעוזים היה מעוז זה חלק ממערכת ההגנה על קדמת סיני והיוותה את קו ההגנה הראשון של בוצותינו. קו ההגנה השני כלל מערכת של מעוזים, בסווח שנע בין 8-10 ק"מ מהתעלה, ובהם רוכזו יחידות ארטילריה ועתודות חשיון הניידות של כוחות צה"ל במרחב מערך ההגנה השלישי כלל את ריכוזי הכוחות העוצבתיים והיחידתיים לאורך כביש הרוחב המחבר מהצפון (איזור בלוזא) דרך ססה, פתחתם המערביים של המתלה והגידי ונגמר באיזור רס-סודר

מעבר לקו זה היו מחנות צה"ל ברפידים, ביר המדה ורומני שכמוכם רוכזו עתודותיו לקדמת סיני ומערכותיו הלוגיסטיות הבסיסיות. למותר לציין כי מערך זה התבסס בעיקרו על יחידותיו הסדירות של צה"ל.

תוכנן כי בעיתות חירום יוזזו הכוחות העורפיים קדימה כאשר -

- א. כוחות העתודה הקדומניים שחנו במעוזים ינועו לעמדות קדמיות בקרבת המעוזים שעל קו התעלה או בתוכם
- ב. כוחות העתודה מכביש הרוחב יקודמו לעבר קו המעוזים ויהוו עתודות גזרתיות קדומניות.
- ג. כוחות העתודה בכסיסים ביר המדה ורפידים, יקודמו לעבר כביש הרוחב, ויהוו עתודות חזיתית
- ד. כל הכוחות שנערכו במרחב ההגנה ה-נ"ל יכלמו את המצרים עד שהענה עוצברות המילואים ולחיתתם האפשר גיוסן, ארגונן והסתגן לקרב ולמשימותיהן על פי התכנונים שהיו קיימים עד אז

3. תיאור המעוז ומבניו (ראו ציור א')

המעוז "פורקן" כלל שני מוצבים שקיימו ביניהם קשר עין וסיוע הדדי באש. המעוז שלט על קטע מהגדה המערבית של תעלה סואץ בגזרה, ולהשלמת שליטתו של המעוז על מבואותיה הצפוניים של התעלה וכניסתה לאגם המסח צפו לוחמי המעוז גם מעמדת תצפית נוספת מדרום למעוז "נוח". שני מוצבי המעוז היו מבוצרים היטב וכללו מערכת תעלות קשר, עמדות רובאיות, עמדות נשק מסייע (מרגמות, נ"ט, מקלעים) וכן מערכת כונקרים מקורים היטב ועמידים בפני הפגזות, אפסנאות ותחמושת.

מבין שני המוצבים הוחזק בקביעות ובמשך כל שעות היממה - מוצב הצפוני ("פורקן א'") בעוד שהמעוז הדרומי ("פורקן ב' הוחזק ע"י צוות מצומצם ובשעות היום בלבד תצפית נוספת הוחזקה, כאמור, ב"נוח". בין שני מוצבי המעוז "פורקן" הוקמה סוללת חול גבוהה ובה הותקנו עמדות לחימה לסנקים (נהגו לקרוא לעמדה זו "רמפה"). ואילה אמורים היו הטנקים שהיו במעוזים להגיע בעיתות חירום ולקראת שלבה הראשון של כל מלחמה אפשרית

במשך השנים שקדמו למלחמה יום הכיפורים דילל צה"ל את מערכיו לאורך התעלה, הוך נשימת כמה מהמעוזים וסגירתם, וריכז את שרות הלוחמים במעוזים המאויישים. דבר זה הביא, ברוב המקרים - ובמיוחד בגזרה המרכזית בה היה גם המעוז "פורקן", למצב בו המעוזים המאויישים שכנו בריחוק רב זה מזה שכנו של המעוז "פורקן" מצפון היה המעוז "חזיון" בטווח של כ-7 ק"מ ממנו, ואילו "שכנו" הדרומי של המעוז "פורקן" היה המעוז "מצמד", ששכן על מבוואתיה הצפוניים של תעלה סואץ במקום בו היא נכנסה לאגם המר הגדול (ובטווח של כ-20 ק"מ מ"פורקן").

4 .
"תנאי הקיום" של המעוז ושגרת פעילותו המעוז נבנה כיחידה המסוגלת לעמוד ברשות עצמה פרק זמן מסוים כתנאי קרב ולכן חזא אורגן כמעוז מחלקתי (מוגבר) עם מנות החמושת ומזון ככמות מספקת, עם אמצעי תאורה עצמיים (גנרטור) ועם אמצעי ניווד מספיקים על מנת שיאפשרו לו לקיים שגרת פעילות כן צוייד המעוז בנסק בכמויות ובאיכויות מעל לממוצע בשאר יחידות השדה התקניות (למעוז "פורקן" היו, לשם דוגמא 8 מקלעים, מרגמה 81 מ"מ, מרגמה 52 מ"מ, בזוקות, תחמושת בכמות רבה - כולל רימונים ואמצעי קשר טלפוניים ואלחוטיים. כן כלל המעוז נזק נ"ט, בין אם בצורת הפעלת אחד המקלעים כמקלע נ"ט ובין אם ע"י הצבת תוחה נ"ט בתחומי המעוז) גם אופן בניית המעוז בא לאפשר ללוחמיו קיום דגרת חיים במשך תקופת זמן ארוכה, יחסית ובנוסף לקיומו של חדר אוכל ומטבח החפורים בתוך האדמה, חירי מגורים מסודרים בבונקרים ומקלחות הוא כלל את כל אותם האלמנטים המאפשרים קיום חיים תקינים במעוז

במסגרת הפעילות השגרתית ביצעו חיילי המעוז -

א	סיוורים לאורך התעלה מדרום למעוז ומצפון לו
ב	קיום תצפית מהמעוז וממוצבי החוף שלו
ג	אימונים שונים.
ד	אכסחת המעוז
ה	אחזקתו השוטפת

5
מצבת כח האדם במעוז לפני פרוץ מלחמת יום הכיפורים אייש את קו המעוזים בגזרה המרכזית והצפונית גדוד חי"ר מילואים מחטיבת ירושלים שחיים מפלוגותיו נכנסו למעוזים, פלוגה אחת על סגלה ולוחמיה נפרסההבגזרה המרכזית, שכללה את המעוזים "חזיון", "פורקן" ו"מצמד" וחולקה לכוחות מחלקתיים מוגברים בכל אחד ממעוזים אלה. גדוד ה-חי"ר מחטיבת ירושלים אייש את קו המעוזים כ-27 ספט' 73

1 את המערכה ניהלו שני הצבאות הערביים העיקריים - זה של מצרים וזה של סוריה - בשיטות שונות, אם כי מכת הפתיחה של שני הצבאות היתה דומה, תקיפת חי"ר לרוחב החזית. הצבא הסורי ריכז את מאמציו על מנת לחדור לעומק רמת-הגולן כבר בשלבים הראשונים של המערכה, בעוד שהצבא המצרי תקף לרוחב כל התעלה לנוכח מיעוט הכוחות שהיו ל-צה"ל במרחב כמו המצרים על צה"ל לחימה בכוחות קטנים ומפוזלים, שנאלצו להילחם במאסות של חי"ר מצוייד ב-נ"ט לרוב וזה גרם לשחיקתם המהירה של כוחותינו לעומת זאת גרמה שיטת ההתקפה המצרית לכך שההישגים הקרקעיים יהיו מצומצמים וחסרי עומק ומרחב תמרון בשלבי המערכה הראשונים^(*). היתה לכך השלכה גורלית על מצב מעוזי קו התעלה וכמובן גם על מצב המעוז "פורקן".

8 השתלשלות האירועים בתקופה שקדמה למלחמה וב-6 אוק' 73, כוחות צה"ל שהיו ערוכים בגזרת התעלה נכנסו לכוננות החל מסוף ספטמבר 73 הסיבה העיקרית להעלאת רמת הכוננות בשלב זה היתה תקופת החגים שעמדה בפתח ולכן אמצעי הכוננות שנבטלו היו שגוריים. החל מה-1 לאוקטובר 73 הועלתה רמת הכוננות לנוכח חידויות כי הצבא המצרי החל בביצוע תבזיל רב ממדים לאורך התעלה. הכוננות הועלתה גם בקו המעוזים^{החיליים} הנחילים נצטוו להיות עירניים ודרוכים ולעקוב אחר תנועות הצבא המצרי לאורך התעלה. לאימתו של דבר היוותה התרגיל המצרי כיסוי להכנות המצרים למלחמה ובין השאר קודמו במסגרתו (ועל כך דיווחו גם תצפיות המעוז "פורקן") ציוד צליחה, עירומי תמושת, שדרות טנקים וסוללות נ"ט^X שיסוככו על הגלים הצולחים את התעלה

לקראת ה-4 באוקטובר ירדה במעט רמת הכוננות בקצרה התעלה, אולם החל מה-5 באוקטובר הועלתה הכוננות מחדש והועמדה על הדרגה הגבוהה ביותר תאפשרית. ב-5 באוקטובר החל פינוי מאסיבי כים ובאוויר של יועצים סובייטים ומצרים לאחר שיום קודם לכן החל פינוי מאסיבי^{כיום} כים דבאוויר של ~~נועצים סובייטים ומצרים לאחר שיום קודם לכן~~ החל פינוי דומה בסוריה והפיקוד העליון של צה"ל החליט לא להסתכן ולהגביר את הכוננות גם בחזית הדרום, הגם שכלל שהיהידוע עורכים המצרים תרגיל תאמור להסתיים ב-7 לאוקטובר 73.

המעוז "פורקן" דיווח על הגברת הפעילות המצרית מול גזרתו ב-5 וב-6 לחוגש^T, ובבוקר ה-6 לחודש הוגברה פעילות המצרים בעברה המערבי של התעלה. נראתה הכשרת משטחי הצליחה, עמדות ארטילריה^{artillery} באינסנסיביות והמצרים נראו בשטח לכושי חגורים, כובעי פלדה ובשק תצפיתני המעוז אף דיווחו על הופעת חיילי קומנדו על שפת התעלה

בסביבות השעה 061300 אוק' 73 נתקבלה במעוז הוראה ממפקד הגזרה להיכון לפשיגת אש ארט' מצרית ומייד לאחר מכן הודיעו למעוז, ממפקדת גדוד הסנקים הגזרתית, כי על כל הכוחות להיות מוכנים למלחמה עד השעה 1700 במסגרת זו קיבל ממקד המעוז הוראה לאסוף את התצפיות מ"פורקן ב'" ומ'נוח"

ב-061330 אוק' 73 נתקבלה במעוז הוראה להיכון למלחמה ולהרעשה ארטילרית מיידית ("כוננות ספיגה") ובמסגרת זו נצטוו כל הלוחמים לתפוס מחסה בבונקרים של המעוז כשהם חגורים ומצוידים בבגדים חלקים הקטן תפס את מקומו בעמדות הנשק השונות של המעוז על פי התרגולת הקבועה ועד לשעה 1345-1350 תפיקו אנשי התצפיות מ"פורקן ב'" ומ"נח" להגיע ולהשתלב בתפקידים המיועדים להם

בסמוך לשעה 1400 דיווחה תצפית הגזרה שכסמוך למעוז, על תנועת מטוסי אויב החוצים את התעלה מזרחה ומייד לאחר מכן פתחו המצרים לכל אורך התעלה בהרעשה ארטילרית כבדה, שכוונה בעיקר אל המעוזים ומטרתה שימוק המעוזים וחיפוי על גלי הצליחה הראשונים שיצאו לרכס מגדלה המערבית של התעלה לגדלה המזרחית. אנשי המעוז דיווחו כי ההרעשה הכבדה שנחתה עליהם מקורה במרגמות 160 מ"מ וכי במסגרת זו הורעש גם המעוז "פורקן ב'" והרמפות וכן תצפית "נח" גלי הצליחה המצריים הראשונים החלו בחציית התעלה על גבי סירות גומי מייד עם יציאת פגזי הארטילריה הראשונים מקניהם. גל הצולחים הראשון כלל אנשי קומנדו מצוידים בכלי נ"ט רבים ובהתקרבו אל סכיבות המעוז הרחיקו המצרים את אש הארטילריה מאזור המעוז והעתיקה מזרחה, הן מתוך כוונה שלא לסכן את הצולחים והן במטרה למנוע כל אפשרות של תיגבור הגזרה ע"י כוחות התעוזים. במקביל העלו המצרים לעמדות-אש טנקים שפתחו בירי בכיוון יסיר לעבר עמדות המעוז במטרה לפצחן ולהשמיד את הלוחמים שאיישו אותן לאש זו נלוותה אש מקלעים, מרגמות קלות ובינוניות ואש צלפים.

משהעותקה אש הארטילריה הכבדה מהמעוז וסכיבותיו מזרחה, יצאו לוחמי המעוז ממחסותיהם ואיישו את עמדות הנשק השונות (היה זה בסכיבות השעה 1415) מפקד המעוז, רס"נ מאיר (שהיה גם מפקד הפלוגה שאיישה את מעוזי הגזרה המרכזית) שהה בעמדת התצפית של המעוז ואיתר צליחות מדרום ומצפון למעוז הצולחים תפסו עמדות בטוחות 500-600 מטר מהמעוז ופתחו מייד באש עזה לעברו, ותוך כדי היערכות כוחות המעוז בעמדותיהם העביר מפקד המעוז בקשה לסיוע ארטילרי. המצרים החלו, לאחר שכת האש הראשונה, להתקדם לאוסט לעבר המעוז ובמקביל החלו המצרים בהכנות לצליחת גל נוסף, כשהם מכסים בעשן את כל מרחב התעלה בצידם ממול למעוז

נראה כי המצרים עצרו את התקדמותם מדרום למעוז אולם הגבירו את שמיניהם לנוע לעבר המעוז מצפון ועקב כך ריכזו אנשי המעוז את אישם לעבר איזור זה כשהם מפעילים מקלעים ויורים פגזי מרגמה לעבר המצרים ומעכבים אותם. שלב זה נמשך עד לסכיבות השעה 1600 סמוך לשעה זו הפעילו המצרים כ-50 חיילים שחללו להסתער לעבר המעוז מצפונה. הללו הגיעו עד לגדרות המעוז שם עוכבה הסתערותם והם רותקו לקרקע. מצב זה הביא לחילופי אש סטאטיים בין המעוז לבין המצרים ובסכיבות השעה 1630 נאלצו המצרים לסגת לאחור תוך פגיעת אכידות ניכרות נראה כי פעילות המצרים נעשתה על מנת לספוג את אש המעוז ולרתקו ולאפשר בכך הקמת גשר למעבר טנקים ושריון אחר לתוך סיני הגשר הוקם כ-2 ק"מ מצפון למעוז (נראה כי הקמתו החלה בסכיבות השעה 1700 ובסכיבות אותה שעה אף תקפו מטוסינו את איזור הצליחה והגשר)

התקפה מצרית שנייה שכוונה אל המעוז נפתחה בסביבות השעה 1700, אולם נהדפה באש מרגמות ומקלעים, ומשראו המצרים כי לא יוכלו בשלב זה לכבוש את המעוז בסערה המעילו אש ארטילרית מאסיבית שנמשכה עד חשיכה. (על פי דיווחי המעוז נפלו בפרק זמן זה כ-1000 פגזים בחצר המעוז וסביבתו הקרובה) משנפסקה האש הארטילרית בסביבות השעה 1900, הוחקף המעוז ע"י מטוסי חיל- האוויר המצריים מפקד המעוז צפה על סביבותיו ואחר צליחה מצרית מצפון לו וכתוצאה מכך הופעלו מטוסינו כנגד שיירות המצרים שנערכו לחצייה ב-גדמ"ע. לקראת השעה 2030 פסקה אש ההטרדה המצרית ושקט נשתר במעוז בחסות ההרעשה הארטילרית הסמיקו המצרים לכנות 4 גשרים^א מצפון למעוז והללו איפשרו מעבר של כוחות רבים לשטחנו. המעוז דיווח כי כל השטח מצפון לו מלא חיילים מצריים והללו נמצאו בתנועה מזרחה ולקראת חצות כבר עברו טנקים מצריים לשטחנו על הגשרים עד הבוקר לא נעשה נסיון מצרי נוסף להסמער על המעוז אולם פעילות ריכוז כוחותיו ב-גדמ"ז היתה רבה כמשך כל הלילה נשמעו מטוסינו החוצים את התעלה מערבה ומני השמיים הוארו והתמלאו בעשן מירי ה-נ"ט שהופנה לעברם חשש לוחמי המעוז היה מנסיון מצרי לחדש את הסחירותם לעבר המעוז עם שחר, וכרשת הקשר נשמעו כל הלילה נסיונות עתודות השריון לחבור לקו התעלה אך ללא הצלחה. טנקינו שאזו לעבר התעלהמייד בתחילת המערכה נתקלו במארבי נ"ט שהמתינו להם בצד המזרחי ובירי טילי נ"ט שנורה לעברם מהגדה המזרחית ועד לשעות אחר-הצהריים המאוחרות נפגעו מרביתם הגבורה נוספת שנשלחה מאיזור המחנות העורמיים תפסה עמדות ממזרח ל"פורקן" ומצפון לו ולא ניסתה לחבור למעוז מגמת מפקד הגזרה שהפעיל את כוחות השריון היתה עתה לאתר את מאמצי האוייב ורק לאחר מכן לנסות להסמער לעברם ולהשמידם בסביבות השעה 1700 הגיע לגזרה גדוד טנקים מוקטן וזה נטל את האחריות על גזרת המעוז וסביבתו ובשלב זה הוא קיבץ אליו את שרידי הטנקים שעוד היו כשירים כשטח עבר עוד זמן מה^ב שמפקד הכוח קיבץ את כוחותיו, איתר את השטח והאוייב והתארגן לביצוע מתקפת הנגד המתוכננת בשעה 1730 החלו טנקי הכוח לבוע לעבר התעוז "נוזל" ושטח לבוע לעבר התעלהואיזור הצליחה שמצפון ל"פורקן" בהגיע הכוח לאיזור "נוזל" כבר נערכו במקום כוחות מצריים רבים התפתח קרב אש קצר ואכזרי שבסופו (לקראת השעה 1830) נפגעו מרבית הטנקים שלנו, ואותם טנקים מעטים שנשארו בשטח ניסו לחדש התקדמותם לעבר איזור הצליחה, אולם משהוברר כי המצרים ערוכים היטב בשטח וכי אישם הסכן ללא צורך את הטנקים שעוד נותרו, נסוגו הטנקים בסביבות השעה 1900 לאחור ונערכו לחניון לילה מאובטח הרחק מקו הפעילות המצרית ומזרחה לו על המעוז עבר לילה שקט יחסית להוציא אש הטרדה ארטילרית שהונחתה עליו

9 השתלשלות האירועים ב-7 באוקטובר 73

עם אור ראשון, בסביבות השעה 0600, חידשו המצרים את ההרעשה הארטילרית על המעוז, היתה זו הרעשה כבדה ואם ההרעשות הקודמות גרמו להרס הרי שההרס והחוברן^(Pillar of Fire) שנוצרו במעוז כתוצאה מהפגזות אלה גדל לאין שיעור, תעלות הקשר נפגעו ונחרפו ובחלקן נסתמו, עמדת התצפית נפגעה, פתחי הבונקרים נסתמו בחול, שכבות המגן על הבונקרים החלו להתפורר כל החצר נתמלאה בככשטים עמוקים כשהאיר היום אותרו כ-4 ק"מ מצפון למעוז ריכוזים של כ-40-50 טנקים מצריים ועוד ריכוזים גדולים של רכב אחר וההרגשה היתה שהמעוז מכותר שכל עבריו לוחמי המעוז ירו לעבר ריכוזי האוייב בקרבנו יחד עם זאת המשיכו המצרים להזרימ

הממצאים

תגבורת לגדה המזרחית ועסקו עד הצהריים בהשתלסות על גדתה המזרחית של התעלה, תוך מיקוש המרחב שממזרח לה ותנועת כוחות לאורך ציר התעלהמדרום ומצפון למעוז. פרט לנסיון מצרי אחד, בסביבות השעה 1100, להשתער אל המעוז והסדרתו מפעם לפעם באש, לא עשו המצרים נסיון רציני לכבוש את המעוז עם ערב פתחו המצרים בהרעשה כבדה נוספת וגרמו להרס אחד הבונקרים ועמדות נוספות במעוז כך נותק קו הסלפון של המעוז עם הכוחות והמפקדה שממזרח לו וזמן קצר לאחר מכן נפגעה גם אנטנת מכשיר הקשר האלחוסי והגנרטור שסיפק את האנרגיה הדרושה להפעלתו נפגע קלום

בהפגזה זו היו למעוז הנפגעים הראשונים ובשל ההרס הרב שנגרם למעוז כמעט ולא נתאפשרה תנועת הלוחמים בתוכו מרביתם הוכרחו לתפוס מחסה בבונקר הפיקוד. לאחר הפגזה זו המשיכו המצרים באש הסדרה נסיונות נוספים להכור אל המעוז מבחוץ לעו בתוהו, ולקראת שעות אחה"צ המאוחרות והבן בפיקוד העוצבה הממונה על הגזרה כי הצליחה המצרית הינה מאסיבית כי מרבית המעוזים מכותרים כמעט ללא אפשרות חילוץם הוחל בתכנון פינוי הלוחמים בין אם ע"י כוחות שיפעלו מבחוץ וכין אם ע"י חיפוי והמרצת לוחמי המעוזים להיחלץ מזרחה רגלית

בהגיע עמדות המילואים למרחב קיבלה אוגדת שרון את הגזרה המרכזית של התעלה ואת כל הכוחות שעוד היו בה, כולל המעוזים, ובשעה 071600 אף התקשר האלוף שרון למעוזים ועודדם ההחלטה שנתגבשה באוגדה היתה לחלץ את הלוחמים מהמעוזים בשיחתו עם המעוז "פ" "פורקן" מסר שרון למפקד המעוז כי בדעתו לפעול כדי לפנות את המעוזים וכי על אנשי המעוז להיות מוכנים בלילה למינוי

פעילות המעוז ונסיונות החבירה אליו כ-8 אוק' 73

10

בליל 7-8 אוק' 73, משגובשן במיקוד תוכנית התקפת הנגד שנועדה להתבצע עם בוקר, הוטל על אוגדתו של אלוף אברהם ארן לתקוף נגד מצפון לדרום וזו הסילה על אחת מחסיכותיה לנוע על "ציר הרוחב", להגיע לציר ססה - אסמאעיליה לנוע עליו מערבה ולנסות להכור למעוז "פורקן" או למעוז "מצמד" כוחות החטיבה הגיעו עד כ-4 ק"מ מ"פורקן" אולם אש האוייב העזה אילצו את כוחותיה לנוע לאחור ולייצב קו על ציר המעוזים. היה זה בשעות הבוקר המאוחרות התקפת הנגד הפיקודית באותו יום לא עלתה יפה אברותינו בכלים ובאנשים היו גדולות ונראה כי היא השפיעה על נחישות החלטה כוחותינו להכור למעוזים על מנת לחלצם. בשעות אחה"צ נעשה ניסיון נוסף לנוע לחילוץ המעוז אך הוא הופסק כבר בראשיתו.

כל אותו יום הלך מצבו של המעוז "פורקן" והחמיר. האש המצרית נורתה אליו מכל עבריו, כולל מה-גדמ"ז, ומתקניו נהרסו בזה אחר זה יהר עם זאת לא נערך שום נסיון מצרי לתקוף את המעוז ולכבוש בסביבות השעה 1500 שמע מפקד המעוז בקשר כי המצרים מסתערים לעבר המעוז "מצמד" וכי המעוז "חזיון" במצב נואש והסיק מכך כי שישלימו המצרים את כיבוש שני המעוזים ה-נ"ל יתפנו להסתער לעבר "פורקן".

בשעה 1800 נדט קולו של המעוז "חזיון ומפקד "פורקן" ניסה להתקשר למפקד הכוחות שבגזרה ולבקש אישור להתפנות, ומשלא קיבלו אישור חד וברור החליט לנסות את המעוז ולפנותו כל עוד ניתן הדבר הוא החליט לצאת מהמעוז בנתיב בו לא אותרו כוחות ארייב גדולים, מעט מדרום למעוז, לחצות במקביל לציר טסה - אסמאעיליה מזרחה ולחבור לקו כוחותינו. בשעה 2000 לערך הגיע סוף סוף האישור לפינוי המעוז בזה אחר זה דיבר מאירקה עם מפקד האוגדה, אלוף שרון, עם ק. ה-אג"מ שלו ועם מפקד הגזרה ופרט בפניהם את תוכניתו לחשוך מהמעוז שעיברה תנועה מדרום לכביש טסה - אסמאעיליה בחשיכה והגעה מהירה ככל האפשר לקו כוחותינו. סוכס כי היציאה תבוצע בשעות הלילה המאוחרות על מנת לנצל את חוסר העירנות המצרית עד לסכיבות השעה 090200 בבוקר הכינו לוחמי המעוז את עצמם לפינוי מה"כ מנו במעוז 35 חיילים וקצינים (בשעות הערב הגיע למעוז איש צוות טנק ששרד לאחר שטנקו על צוותו נפגעו).

בשעה ה-ג"ל יצאו כל אנשי המעוז מצויידים וחמושים בסדר תנועה מסוכס מראש מהמעוז ונעו כשנגמטם הכוללת - מזרחה ההליכה היתחאית וזהירה ובמהלכה אף אבד הקשר עם חלק מהכוח אלא שהוא חודש לאחר מכן משתחלו דמדומי הבוקר הגבירו הנחלצים את קצב הליכתם תוך שהם מתחמקים ממוצבי אויב שונים בדרכם לקראת השעה 090600 הגיעו למרחק של כ-9 ק"מ ממזרח למעוז וכשעה לאחר מכן הגיעו למרגלות מוצב שידוע היה להם כי הוא תפוס ע"י כוחותינו, אבל התברר כי הוא תפוס ע"י המצרים. מפקד המעוז יצר קשר עם כוחותינו, מסר על מיקומו והובטח לו כי יישלח כוח כולל טנקים לקראתו, בתאיר היום הבחינו, אמנם אנשי המעוז בתנועת כלים ממזרח למערב אבל זו לא הגיעה עד אליהם כסכיבות השעה 1030 נראו 2 טנקים נעים לעברם הטנקים זיהו אותם, אותרו להם לקרב אליהם ולעלות על אחד הטנקים. כל אנשי המעוז עלו על אחד הטנקים שנעו עד לקו כוחותינו ומשם פונו ב-זחל"מ לטסה.

ל ס י כ ו ל

- 11 המעוז "פורקן" היה אחד המעוזים הכודדים שלחם נגד הצליחה המצרית ופונה כטרם יהיה הדבר מאוחר לחימת המעוז כלחימת שאר מעוזי התעלההצטיינה בהחלטיות ובתושדיה רבה. לוחמי המעוז אישו את עמדותיו עד שנפגעו מתקני המעוז ותעלות הקשר שלו והדפו בהצלחה את נסיונות המצרים להשתלט על המעוז
- 12 סיפור כוחותינו שיצא לחלץ את המעוז בשלבי הלחימה האחרונים שלו וסיפור יחידות הטנקים שנעו עם הפתיחה באש לעבר המעוז חינו מסכת מפוארת של דביקות במשימה, העזה והקרבה מעיקרו של דבר מהווה לחימת הכוחות שפעלו לסייע למעוז "פורקן" (ולשאר מעוזי קו התעלה) מופת לרוח הלחימה של צה"ל ולנכונות הלוחמים לסייע לאחייהם בצרה. גם מקרב הכוח שנע לסייע למעוז בתחילת הלחימה וגם מקרב הכוח שנע לחלצו נפגעו לוחמים וכלים רבים. ללמדנו שאי הפקרה לוחמים בקרב הינה אחת מאבני היסוד החשובות הגלומות במוסר הלחימה של לוחמינו

4

משרד הביטחון
ארגון צה"ל ומערכת הביטחון

ס ו ר י ה ת י ק